

KRÁTKÁ ÚVAHA NAD KNIHOU M. GAZZANIGY *ETICKÝ MOZEK*¹

MICHAEL S. GAZZANIGA: *The Ethical Brain*. New York: Dana Press 2005, 232 s.

Michael Gazzaniga, Američan, jeden z najproslulejších svetových neurovedcov, je medzi odborníkmi známy hlavne studiem syndromu rozštiepeného mozku. Což je stav, ktorý sa prejavuje u pacientů, jimž byla operací, obvykle pro neléčiteľnou epilepsii, přerušena hlavní spojení mezi levou a pravou hemisférou. Gazzanigovy objevy umožnily pochopit rozdíly činnosti obou hemisfér lidského mozku. Gazzaniga je členem rady prezidenta Bushe pro otázky bioetiky a je známý svou vyhraněnou teorií na vztah mozku a sebeuvědomování.

Michael Gazzaniga nyní vydal knihu, která se jmenuje *Etický mozek*. V knize je deset kapitol. Pojednávají o vznikajícím vědeckém oboru – neuroetice. To znamená nejen o vztahu mozku a morálních rozhodnutí, ale o také o souvisejících tématech, například o svobodné vůli a osobní odpovědnosti. Tato vysoce závažná kapitola se jmenuje: „Udělal mi to můj mozek“ – což bývá častý druh obhajoby lidí, kteří tvrdí, že za spáchané vraždy nemohou, že za ně odpoví dá stavba a funkce jejich mozku. Čili argumentace velmi nebezpečná, která byla ve Spojených státech v minulosti někdy úspěšná, ať už se opírala o psychoanalytické teorie nebo o nejmodernější neurovědecké závěry. Což se naštěstí změnilo.

Tvrdí se, že je Gazzaniga etický optimista. Neboť je přesvědčen, že základní morální rozhodnutí jsou v našich hlavách kódována biologickým vývojem, neboli evolučně. Podle Gazzanigy existuje tedy něco jako morální instinkty, které jsme podělili po svých vývojových předcích. Experimenty s lidmi, v jejichž průběhu se dá sledovat činnost mozku při různých druzích morálního rozhodování, mu dávají za pravdu.

Otázka je, zda Gazzaniga chápe tímto způsobem i základy náboženské víry. Vypadá to, že Gazzaniga má na mysli spíš než víru náboženské cítění neboli religiozitu. Náboženská víra konkrétního typu je podle něho spíš výsledek kulturního vývoje. Katolicky vychovaný Gazzaniga není nepřítel náboženského cítění, považuje je za součást neurobiologické výbavy celého lidského druhu, podobně jako je její součástí jazyk nebo hudba. Na druhé straně bychom si mohli představit, že máme v hlavách stejně dobře zakódováno válčení, ochranu teritoria, věčné soupeření o zdroje.

Jestliže je Gazzaniga etický optimista, pak je zřejmě přesvědčen, že nové poznatky neurovědy a neuroetiky mohou lidem v těchto prastarých, krutých otázkách pomoci. Naštěstí si Gazzaniga nemyslí, že by neurověda zajistila světový mír. Ale platí – buď lépe pochopíme, kdo jsme a proč se celé dějiny jako druh chováme tak, jak se chováme, a něco z tohoto pochopení vyvodíme, nebo poroste pravděpodobnost, že se současnými technickými prostředky sami zničíme.

A jak Gazzaniga řeší onen nebezpečný argument psychopatů „Já za to nemůžu, za to může můj mozek!“ Samozřejmě, kdyby tento argument justice přijala, zhroutila by se. Gazzaniga bohužel řeší, podle mého názoru, problém nepřesvědčivě. Tvrdí, že odpovědnost je sociální konstrukt, pojem, jenž existuje v sociálních pravidlech, zatímco v neuronálních systémech moz-

¹ Prepis relácie *Meteor* vysielanej 21. 10. 2006 na stanici Českého rozhlasu 2 – Praha (26:26 – 33:33 min) uverejňujeme s láskavým dovolením autora a redaktorky relácie *Meteor* PhDr. Jindry Jarošovej.

ku neexistuje.

Osobně mám zato, že existuje stará dobrá příčetnost. Jestliže je někdo příčetný, pak za své činy odpovídá. A příčetnost v neuronálních systémech mozku existuje.

Jednoduchý příklad: střízlivý řidič ví, že ve střízlivém stavu reaguje jinak než v opilosti. A ví, že zákon pítí alkoholu, nebo užití jiné psychotropní látky před jízdou nebo během jízdy zákon zakazuje. Jestliže si příčetnost sám sníží požitím alkoholu nebo užitím drogy, odpovídá za důsledky řízení pod vlivem alkoholu nebo drogy. Jestliže je na alkoholu nebo droze závislý, není nutková potřeba alkoholu nebo drogu užít, podle mého názoru polehčující okolností.

Naopak, buď by neměl řídit, nebo by měl přinejmenším abstinovat nebo nejlépe jít se léčit.

Je tedy někdo nepřičetný a neodpovídá za své činy? To je otázka, kterou obvykle v konkrétním případě řeší skupina znalců. Příčetnosti bývají zbaveni lidé trpící těžkou duševní chorobou, například akutní epizodou při onemocněním z okruhu schizofrenie. Zda se podaří nejmodernějším funkčním zobrazovacím metodám určit míru příčetnosti nevím. V dohledné době tomu snad dokáží pomoci, ale bez zkušených odborníků to nepůjde. Pro některá velmi vážná psychiatrická onemocnění stále neexistuje objektivní testování, jako je tomu třeba mikroskopické vyšetření tkáně v případě zhoubného nádoru. Psychiatrická diagnóza se v těchto případech opírá o klinické a psychologické vyšetření vedené zkušenými odborníky. Objektivní laboratorní testování má jen pomocný význam. Což jsou i současné meze nejmodernějších objektivních vyšetřovacích metod.

MUDr. František Koukolík, DrSc.

Oddělení patologie a národní referenční laboratoř TSE-CJN

Fakultní Thomayerova nemocnice s poliklinikou

Videňská cesta 800

140 59 Praha 4 – Krč

Česká republika